

Asia: VN/3357/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n muuttamisesta

Oikeusministeriölle:

Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolain 8 luvun 29 §:ää siten, että tuomioistuin vahvistaisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen laite-etsintää koskevan päätöksen tiettyjä erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta.

Helsingin käräjäoikeus toteaa alkuun, että Euroopan unionin tuomioistuimen 4.10.2024 antaman tuomion (C-548/21) jälkeen kansallisen pakkokeinolain muuttaminen on laite-etsintää koskevan sääntelyn osalta välttämätöntä ja näin ollen ehdotusta lain muuttamisesta voidaan lähtökohtaisesti kannattaa. Edelleen käräjäoikeus pitää perusteltuna esitystä siitä, että laite-etsinnästä päättäminen/vahvistaminen saatetaan tuomioistuimeen eikä vaihtoehtoisesti esillä olleesti syyttäjälle. Tämä on paitsi esille nostetun Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön (prokuratuur) valossa että kansallisessa lainsäädännössä noudatetun systematiikan kannalta kannatettavaa.

Vaikutukset tuomioistuinten toimintaan:

Käräjäoikeus haluaa lausumassaan nostaa esille ensinnäkin, että muutosehdotuksella tulee olemaan merkittäviä vaikutuksia varsinkin käräjäoikeuksien toimintaan ja työmäärään. Koska tietojärjestelmät eivät tällä hetkellä tue mahdollisuutta saattaa vaatimuksia suoraan käräjäoikeuteen rajapintaa pitkin, joudutaan kaikki työ tekemään manuaalisesti. Tämä tarkoittaa käytännössä manuaalista asian kirjaamista, päätöksen muokkaamista ja printtaamista sekä lopulta skannaamista ja lähettämistä

sähköpostilla takaisin poliisille. Kun huomioidaan vielä asiaan tutustuminen, päätöksen harkinta ja mahdollinen istuntokäsittely, ei ole realistista ajatella käsittelyajan olevan 10-20 minuuttia. Työn määrän lisäys tulee siten olemaan suurempi kuin esityksessä on arvioitu. Edelleen huomionarvioista on, että uusien kiireellisten tehtävien osoittaminen käräjäoikeuksille tulee edellyttämään erityisjärjestelyjä ja työvoiman uudelleen kohdentamista. Tämä tarkoittaa väistämättä muiden asioiden osalta käsittelyaikojen pidentymistä, mikäli lisäresursseja ei asian hoitamiseen saada.

Käräjäoikeus kiinnittää tältä osin huomiota myös esitettyihin laite-etsintöjä koskeviin lukumääriin ja toteaa asiassa jäävän vähintäänkin epäselväksi, mikä on niiden todellinen arvioitavissa oleva määrä. Luonnosesityksessä mainitaan ensin kokonaismäärä 9.339 ja tämän jälkeen luetellaan poliisilaitoksittain lukumääriä. Nämä määrät eivät ole yhtenevät ja täysin auki jää, minkä laitoksen ja alueen laite-etsinnät listauksesta puuttuvat. Edelleen keskusrikospoliisin laite-etsinnöistä ei ole mainintaa, ja tullin määrät koko Suomen määrinä vaikuttavat hyvin pieniltä. Helsingin määräksi ilmoitettu 1.295 suhteessa Helsingin poliisin vuosittain tutkimaan juttumäärään vaikuttaa suhteettoman pieneltä. Näiden esitettyjen lukujen perusteella jää epäily siitä, että luvut ovat ainakin osittain summittaisia arvioita eivätkä siten anna todellista kuvaa työmäärän lisäyksestä. Edelleen näiden määrien alueellinen kohdentuminen jää epäselväksi.

Edellä mainitusti työmäärän lisääntyminen tuomioistuimissa tulee olemaan konkreettinen. Tuomioistuimille on osoitettava riittävät resurssit lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi ja näin ollen esityksen taloudelliset vaikutukset tulee arvioida asianmukaisesti ja syntyvät kustannukset on kompensoitava. Esityksessä ehdotettua uutta tehtävää ei voida edellyttää hoidettavaksi nykyisten määrärahojen puitteissa.

Kuten esityksessä on todettu, tulee laite-etsintöjä mahdollisesti käsiteltäväksi myös viikonloppuisin päivystysasioina. Tältä osin merkityksellistä on pohtia, pystytäänkö käräjäoikeuksien nykyisellä päivystyskapasiteetilla jatkossa hoitamaan kaikki päivystykseen tulevat asiat. Päivystyksessä ei tuomarilla ole käytössä sihteeriapua, vaan kaikki asiat tehdään tuomarivoimin ja asioiden käsittelyyn menee enemmän aikaa.

Laite-etsintöjen ratkaiseminen päivystysasioina edellyttää ehdotetusti muutoksia myös oikeusministeriön päivystysasetukseen. Muutoksia on kuitenkin tehtävä myös päivystyspalkkioita koskevaan oikeusministeriön päätökseen (2.9.2014 (OM 38/123/2014)), mistä tässä esityksessä ei ole mainintaa. Edelleen työmäärän todennäköinen lisäys tulee huomioida päivystyspalkkioissa, jotka eivät nykyisellään tule vastamaan työmäärän lisäystä. Lähtökohtaisesti päiväkohtaiset enimmäispalkkiot tulisi poistaa tai niitä tulisi vähintäänkin korottaa. Muutoksia palkkioihin ei ole tehty vuosiin.

Ehdotettua pykälää koskevat huomiot:

Esityksessä on lisäksi päädytty ehdottamaan pykälään rakennetta, jossa pidättämiseen oikeutettu virkamies edelleen päättäisi laite-etsinnästä, mutta tuomioistuimien tämän jälkeen vahvistaisi sen. Ehdotettu pykälärakenne poikkeaa pakkokeinolaisissa aikaisemmin säädetyistä, minkä perustetta ei esitysluonnoksesta selvennetä. Käräjäoikeudelle on siten jäänyt epäselväksi, miksi pykälään ehdotetaan otettavaksi tuomioistuimelle rooli päätöksen vahvistajana eikä suoraan asiasta päättävänä.

Mikäli tarkoituksena on, että pidättämiseen oikeutettu virkamies ei pykälässä mainittuja poikkeustapauksia lukuun ottamatta enää päättä laite-etsinnän toimittamisesta, ei pykälän alussa tulisi tällaisesta säätää. Pykälässä tulisi noudattaa aikaisemmin pakkokeinolaisissa käytettyä systematiikkaa ja säätää, että ”laite-etsinnästä päättää tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta”. Nyt ehdotettu säädösmalli herättää erinäisiä kysymyksiä paitsi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen sekä tuomioistuimen asemasta päätöksentekijänä ja näiden päätösten merkityksistä että tämän pykälän suhteesta muihin tuomioistuimen päättämiin pakkokeinoin.

Käräjäoikeus haluaa myös nostaa valitun sääntelytavan osalta esiin, että viittauksia muihin pykäliin tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää. Viittaukset ovat omiaan luomaan tulkintaepäselvyyksiä ja toisaalta vaikeuttavat pykälän luettavuutta. Sinänsä viittaus pakkokeinolain 3 luvun menettelysäännöksiin on laissa usein käytetty ja sinänsä hyväksyttävissä, mutta tilanteessa, jossa ehdotetaan pakkokeinolain systematiikasta poikkeavaa vahvistamismenettelyä, liittyy tähänkin omat huolensa. Edelleen esimerkiksi kanteluoikeuden kirjaaminen pykälään auki ei liene mahdotonta. Asiassa on myös syytä tarkastella laite-etsintöjä koskevaa muutoksenhakuoikeutta (29 a §). Nykyisellä sääntelyllä pakkokeinon kohteella ei ole kaikissa tapauksissa mahdollisuutta saattaa laite-etsintää tuomioistuimen tutkittavaksi ja tämä lienee jonkinasteinen ongelma. Esityksessä ei ole huomioitu tai arvioitu pakkokeinojen kohteen oikeusturvaa ja sitä, miten hän voi oikeuksiaan asiassa täysimääräisesti valvoa.

Laitteen haltijan kuulemisesta tuomioistuinkäsittelyn yhteydessä ei ole lausuttu mitään. Tarkoituksena lienee, että asia ratkaistaan kohdetta kuulematta. Tästä olisi syytä kuitenkin säätää pykälässä, kuten esimerkiksi erityistä kotietsintää koskevassa pakkokeinolain 8 luvun 17 §:ssä on tehty.

Käräjäoikeudella ei ole lausuttavaa pykälän ehdotettuun 2 ja 3 momenttiin.

Käräjäoikeus pyytää vielä kiinnittämään huomiota lakimuutoksen voimaantuloon.

Koska muutoksella on konkreettisia vaikutuksia käräjäoikeuden toimintaan ja toimintojen uudelleen organisointiin eikä tulevista määräistä voida esitetyn perusteella tosiasiasa tarkasti tietää, tulisi voimaantulon ajoittumista kesäloma-aikaan välttää ja ajoittaa se alkusyksyyn. Näin käräjäoikeudella olisi mahdollisuudet valmistautua uudistukseen ja saada asiat myös muutosvaiheessa asianmukaisesti ja joutuisasti käsiteltyksi

Pakkala Sirpa
Helsingin käräjäoikeus

Jokela Henna
Helsingin käräjäoikeus - Lausunnon valmistellut käräjätuomari Essi
Konttinen-Di Nardo ja käräjätuomari Tatu Koistinen